

Nagy Árpád

Tatrai hangulatok

A Magas-Tátra
régi képeslapokon

Édesanyámnak

„Uj-Tátrafüred a tátra déli hegyoldalán, 3200 lábnyi magasságban, szép fenyő-erdő közepén fekszik. Északi szelek ellen védve és délnek szabadon, felette kedvező climaticus előnyöket nyújt.

Gyógytényezők: elsőrangú hidegvízgyógyintézet, meleg törpefenyőfürdők, inhaláció, tej- és sa-vó-cúra, villamos és pneumaticus kezelés sűrített és ritkított levegővel, különféle ásványvizek, melyek mindég frissen készleten tartatnak. Az intézet a svajczi elsőrangú penziók mintájára van berendezve, európai kényelemmel, s az egész éven át nyitva van.

A jelen évadra a következő új épületek lettek megnyitva: a gyógy-, táncz- és concert-terem, az új kávéház, mely a fővárosi elsőrangú kávéházak mintájára lett berendezve, három új nyaraló, szép modern stílusban, az új corso, s sok más épület és berendezés...

Szórakozásul szolgálnak: számos kirándulások, melyekhez kitérő vezetők, (a magy. kárpátgyelet által képesített és diplomált kalauzok), háti lovak, kocsik és hordárok alkalmaztatnak és mindég kéznél vannak, zergevadászat, pisztrang horgászat, zenekar, tánczvigalom, tombola, könyvtár, tornatanya, bazar s.m.

Touristákról minden tekintetben legjobban van gondoskodva. Kitérő konyha és pincze, mérsékelt árak mellett, étlap szerint. Dr. Szontagh Miklós.”

Dr. Karl Kolbenbeyer – Kovács Pál: A Magas Tátra, Teschen, 1883.

Nagy Árpád

Tátrai hangulatok

A Magas-Tátra régi képeslapokon

Üdvözlő a Magas-Tátrából (Geruska P. litográfia, 1895)

Előszó

Olyan könyvet tart a kezében a kedves olvasó, amely valóban egy történelmi séta, mégpedig a Magas-Tátra múltjában. A hegyek nemigen változtak, ám az építmények, a közlekedés annál inkább. E könyv lapozgatása közben a hajdani épületek között lépkedhetünk, vagy éppen az akkori tátrai villamossal vagy a fogaskerekűvel kedvünkre utazhatunk. A szerző maga is turista, több tátrai és felvidéki útikalauz szerzője, aki rajongással szereti a Magas-Tátrát, a hegy földrajzát, turisztikai történetét, egyszerűen mindent, ami ehhez a hegyhez, mint a világ legkisebb területű magashegységéhez köthető.

Már akkor megvolt minden ezeken a kis tátrai településeken, ami a gondúzéshez kellett, így a fürdők, szállodák, panziók, éttermek, korcsmák, sí- és szánkópályák, túralehetőségek. A szállodákban és a szanatóriumokban mesterszakácsok vezették a konyhát, a fürdő népe olykor zeneszó mellett vonult ki valamelyik forráshoz és járta a csárdást a fenyvesek alatt. Este aztán a lampionok fénye mellett a Rákóczi-induló hangjaira párosával masírozott be a társaság a fürdőbe.

Így járul most elénk a Tátra, a régi, megkopott képeslapok világával, hogy megelevenedjen számunkra a múlt csodája, az ótátrafüredi kávéház, Kertész Tódor boltja, a fürdőházak, vagy éppen a Csorbai-tó sok szép emléke. Csakúgy, mint Európa fényűző üdülőhelyein, itt is megfordultak, túráztak, pihentek híres emberek. Ennek bizonyosságára álljon itt az alábbi hirdetés egy korabeli fürdőkatalógusból: „Alsótátrafüredet keresi föl már hat év óta Ő cs. és kir. Fensége Frigyes királyi herceg magas családjával, és kevés fürdőtelep dicsekedhetik azzal, hogy hat éven át egymás után 8-10 hétig nyolcz főhercegnőt és két főherceget teljes udvartartással tisztelhetett állandó vendégei között.”

Az albumban megelevenednek a régi turisztikai és alpinista felszerelések, menedékházak, melyekre szintén büszkék lehetünk, hisz' a hegyi sportokat illetőleg abban az időben Európában a legelső közé tartoztunk. Kevésbé ismert az a korabeli útleírás, amely Genersich Keresztély ásványkutató 1807-ben megjelent művében maradt fent. Ebből tudjuk, hogy Laszky Jeromos késmárki várkapitány felesége, Laszky Beáta már 1565-ben „társaskirándulást” tett a Tátrában, így ettől az időponttól származtatjuk a tátrai turisztika kezdetét.

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom minden természetet kedvelő, a Tátrát szerető ember kezébe ezt a könyvet, testének felfrissítésére, jó karban való tartására, lelkének és szellemének épülésére, valamint ezeknek felemelkedése végett.

Budapest, 2015. augusztus havában

Dr. Katona István

Vorwort

Sie halten in Ihrer Hand ein Buch, das in Wirklichkeit ein historischer Spaziergang in der Vergangenheit der Hohen Tatra ist. Die Berge haben sich nicht verändert, aber die Gebäude und der Verkehr umso mehr. Beim Blättern dieses Buchs können wir zwischen den ehemaligen Gebäuden spazieren, oder gerade mit der alten Tatrastraßenbahn oder mit der Bergbahn reisen. Der Autor ist selbst ein Tourist, er hat mehrere Reiseführer über die Tatra und das Hochland geschrieben. Er ist ein Fan der Hohen Tatra, ihre Geographie, die Geschichte ihres Tourismus, in einem Wort alles, was man zu diesem Berg, dem Hochgebirge vom kleinsten Bereich der Welt binden kann.

Schon damals gab es auf diesen kleinen Siedlungen der Tatra alles, was man zur Erholung brauchte: Bäder, Hotels, Pensionen, Gaststätten, Kneipen, Ski- und Schlittenbahnen, Ausflugsmöglichkeiten. In den Gaststätten und Sanatorien wurde die Küche von Meisterköchen geführt, das Volk der Bäder zog manchmal bei Musik zu irgendwelcher Quelle, um unter den Tannen Tschardasch zu tanzen. Am Abend marschierte dann die Kompanie bei dem Licht der Lampionen für die Musik der Rákóczi-Marsch paarweise ins Bad.

So entfaltet sich jetzt vor uns die Tatra, mit der Welt von alten, verwitterten Ansichtskarten, damit wir die Wunder der Vergangenheit, das Café von Altschmecks, das Geschäft von Tódor Kertész, die Badhäuser oder den Tschirmer See wieder sehen können. Wie in allen Luxuserholungsorten von Europa, verkehrten sich auch hier berühmte Leute. Das soll die folgende Anzeige aus einem ehemaligen Badekatalog beweisen: „Seit sechs Jahren besucht die kaiserliche und königliche Majestät, Prinz Friedrich mit seiner hohen Familie Altschmecks, und wenige Bäder können damit prahlen, unter seinen Stammgästen im Laufe von sechs Jahren nacheinander 8-10 Wochen lang acht Erzherzoginnen und zwei Erzherzogen mit kompletter Hofhaltung begrüßen zu können“.

Im Album erwachen alte Tourist- und Alpinistenausstattungen, Schutzhütten, worauf wir stolz sein können, da wir in Bergsportarten damals zu den ersten von Europa gehörten. Weniger bekannt ist der damalige Reisebericht, der im 1807 erschienenen Buch des Mineralienforschers Ke-resztély Genersich erhalten ist. Daraus wissen wir, dass Beata Laszky, die Frau des Kesmarker Burgkapitäns, Jeromos Laszky schon 1565 einen „Gesellschaftsausflug“ in der Tatra machte, den wir als Anfang des Tourismus der Tatra betrachten.

Mit diesen Gedanken empfehle ich dieses Buch allen Naturfreunden, die die Tatra gern haben, um ihnen den Körper zu erfrischen und fit zu halten, die Seele und die Geist zu erheben.

Budapest, im August 2015.

Dr. István Katona

Bevezető

Sétára hívom a Kedves Olvasót! Mégpedig egy történelmi időutazásra, melynek célpontja mi is lehetne más, mint gyönyörű Felvidékünk legszebb ékessége, a Magas-Tátra. Oly sokan és oly sok szépet írtak már róla, első könyvem, a Tátrai túrák lapjain sokukat jómagam is idéztem, most azonban a dicsérő szavak, a magasztos jelzők mellett a képi oldaláról is szeretném megismertetni Önökkel a hegység 100 évvel ezelőtti világát.

Képi oldalról, mégpedig a képeslapok oldaláról megkísérelve átadni a képes levelezőlapok utánoszhatatlan hangulatát. Természetesen korabeli képeslapokról van szó, amelyeket a képeslapkiadás hőskorában, a XIX. század utolsó éveitől kezdődően az I. világháború végéig, a számunkra, magyarok számára gyászos emlékü trianoni szerződés által idegen hatalmak kezébe adott Magas-Tátra elvesztéséig adtak postára őseink.

Szavakkal kifejezhetetlen az érzés, amit olyankor érezhetünk, amikor 100 évvel ezelőtt feladott, megfakult képeslapon elődeink néha tárgyilagos, ám sokszor szellemes, hangulatos szavait, mondatait olvashatjuk. Ezek a gondolatok általában a Tátrából, a Tátráról szólnak, máskor egyszerű üdvözlétet, valamilyen alkalomhoz kötődő köszöntést, esetleg nyílt vagy burkolt szerelmi vallomást tartalmaznak. Erre is, arra is lesz példa az album lapjain.

Már maga az is kisebb csoda, hogy ezek a lapok átvészelték két világháború pusztítását, az elmúlt 100 év viharait, címzettjük vagy őrzőjük, tulajdonosuk életének sorsfordító eseményeit, boldog vagy szomorú pillanatait. Átvészelték, és gondos kezekbe kerülve újjáélednek a gyűjtők albumaiban, és remélhetőleg újjáélednek most e könyv lapjain is. Jómagam is több hasonló albumot lapozgattam már, jelenlegi és egykori országunk legszebb tájairól, esetleg szűkebb környezetünkről való összeállításokat. Természetesen lapozgattam a Magas-Tátráról korábban megjelent szlovák és lengyel nyelvű hasonló kiadványokat is.

Számomra mindig felemelő érzés a századforduló írásmódjában írott, az akkori gondolkodást tükröző, az akkori nyelvezetet használó turisták, kirándulók, gyógyulni vágyók hozzátartozóiknak, barátaiknak, munkatársaiknak írott sorait olvasni. Ezáltal persze akaratlanul is behatolunk néhány ember magánszférájába. Tesszük ezt úgy, hogy ezzel remélhetőleg senkinek nem okozunk fájdalmat, és nemcsak azért, mert e képeslapok írói, címzettjei (akik minden bizonnyal egyszersmind sokunk nagyszülei, dédszülei is egy személyben...) napjainkban már nincsenek közöttünk, de azért sem, mert tisztességes szándékkal, e letűnt korszak embereit, eseményeit, történelmi pillanatait újjáélesztve, a ma emberében az ő egykori létüket tudatosítva tesszük ezt.

Az album lapjain Podbanszkótól Javorináig végigmegyünk a Tátra-körút mentén, sőt, néhány képeslap erejéig átmegyünk a lengyel oldalra is. Mivel az albumban csak az impériumváltás előtt kiadott képeslapok szerepelnek, ezért értelemszerűen nincsenek benne azok a tátrai települések, amelyek már ezt követően keletkeztek.

A települések rövid bemutatása után az egyes települések legszebb, legismertebb épületeinek bemutatása, leírása következik. Az egyes képeslapokhoz kapcsolódóan megtudjuk, hogy mi látható

a képeslapon, a fontosabb, ismertebb épületek esetében építésének idejével és további sorsával együtt. A településekhez kapcsolódóan a fontosabb völgyek, akkor már létező menedékházak, túra- és hegymászócélpontok is bemutatásra kerülnek.

Az albumban a lehető legpontosabban igyekszem visszaadni a korabeli képeslapok hangulatát. Ennek érdekében sok esetben leírom a címzést, eredeti szóhasználattal és helyesírással, illetve amikor érdekes a szöveg, azt is, szintén a képeslapon olvasható formában, eredeti írásmóddal. Egyes képeslapoknál utalok arra is, ha valami miatt érdekes lehet a címzett, esetleg a feladó személye. Ugyancsak az eredeti írásmóddal közlöm a korabeli útikönyvekből vett idézeteket – a szövegben dőlt betűkkel szedve, idézőjelbe helyezve –, szándékosan nem javítottam az esetleges helyesírási hibákat, és azokat a szavakat sem, amelyeket ma már más formában használunk.

Az albumban látható képeslapok nagy része saját gyűjteményemből lett összeválogatva, a lapok egy része viszont tragikusan elhunyt barátom, Kókai Tamás gyűjteményéből származik, aki élete utolsó éveiben hozzám hasonlóan a régi tátrai könyvek, képeslapok gyűjtőjévé vált. Sajnos neki már csak gondolatban tudom megköszönni az örökösei által rendelkezésemre bocsátott lapokat, amelyek által ez az album remélhetőleg még értékesebbé, még színesebbé vált.

A bevezető gondolatok zárásaként szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik saját gyűjteményük egyes lapjait felajánlva hozzájárultak az album elkészültéhez. Köszönetemet fejezem ki Kókai Tamás örököseinek, dr. Katona Istvánnak, Kovács Attilának, Jozef Hubernek, Tihanyi Istvánnak, Nyisztor Miklósnak és Jaroslav Ambroznak azért, hogy tátrai képeslapgyűjteményük egyes darabjait az albumban felhasználhattam. Megköszönöm Scheirich Lászlónak, dr. Ján Gašparnak és dr. Balázs Károlynak a szöveg pontosításához nyújtott segítségét. Köszönöm Bácskai Gusztáv barátomnak az album lektorálása során végzett munkáját, valamint dr. Katona Istvánnak az album hangulatát tökéletesen visszaadó előszavát, Ember Györgyinek pedig az előszó német fordítását. Végezetül minden kedves olvasónak azt kívánom, hogy az albumot lapozgatva, a képeslapok üdvözlő sorait és a hozzájuk írt ismertetőt elolvassva ugyanazt az időtlenséget érezzék, amelyet az album összeállítása során jómagam is éreztem...

Balassagyarmat, 2015. augusztus havában

Nagy Árpád

Üdvözlét Tátrabázáról (K. Schmidernoch litográfia, 1898)

1898. augusztus 18-án Késmárkról Miskolcra, „Őnagysága Kaán Irma Urbölgynék” küldték az alábbi képeslapot, a következő üzenettel: „Kedves Irma! Köszönöm a szívesességét, Guszti nem akar elengedni a gyűlésre, pedig szeretnék elmenni, ha lehet ott leszek. G. üdvözlő én csókolom.”

A tátrai képeslapkiadás rövid története

Az ősidők óta változatlan sziklavilágnak, az emberkéz alkotta építményeknek az utókor számára történő megőrzésének egyik legkorábbi módja a képeslapkiadás. A képes üdvözlőlapok küldésének divatja világszerte a XIX. század utolsó évtizedeiben terjedt el, elsősorban az arisztokrácia, a nemesi világ köreiben. Ez a divat nem került el a Magas-Tátrát sem, ahol a század kilencvenes éveinek közepén tűntek föl az első képeslapok. A legrégebbi időkből származó lapok többsége litografált (kőnyomatos, kézzel sokszorosított) technikával készült, és elsősorban Schwidernoch Károly bécsi kiadóvállalatánál jelentek meg. A századfordulóra már több nagy cég adott ki tátrai képeslapokat. Az európai viszonylatban is jelentős, elsősorban német kiadók mellett megjelentek a Tátra vonzáskörzetében alakult jelentősebb külföldi, főleg sziléziai kiadók, valamint az egyre nagyobb számban jelentkező hazai kiadók is.

A korai, litografált lapoknál a szépen kidolgozott képoldalnak mintegy negyedrésze szolgált az üdvözlő sorok írására, hátoldaluk osztatlan volt, ide a címzésen kívül semmit nem volt szabad írni. A litografált lapok fénykora után következett az ún. hosszú címzéses lapok időszaka. Ezek fő tulajdonsága, hogy a képoldalt teljesen kitöltötte a fénykép, a hátoldalra viszont a litografált lapokhoz hasonlóan szintén nem lehetett írni. 1905 körül jöttek divatba a napjainkban is megszokott formájú, hátoldalukon osztoztató képeslapok, amelyeknél a készítő már az üdvözlő soroknak is hagytak helyet. Mindhárom kategóriában többféle képeslap látott napvilágot. A Magas-Tátráról megjelent több ezer képeslap között szép számmal találhatunk különlegességeket, ritkaságokat.

Vannak lapok, amelyek formájuk, megjelenítésük miatt, mások témájuk egyedisége miatt számítnak különlegesnek, de akadnak olyanok is, amelyek a feladó vagy a címzett személye miatt tartanak számot a gyűjtők érdeklődésére. A XX. század első évtizedében a kiadók a megszokott, szabvány méretű és formájú lapok mellett igyekeztek minél különlegesebb formájú, méretű, kidolgozású lappal előrukkolni, részben a konkurencia legyőzése, részben a vendégek, kirándulók érdeklődésének felkeltése céljából. Külön kategóriát képeznek a téli képeslapok, megjelentek kihajtható panorámalapok csakúgy, mint kisebb leporellóalbumok, valamint más egyéb, nem szokványos kiadványok is.

A századforduló utáni évek hazai kiadói közül a kiadott képeslapok mennyisége és sokszínűsége tekintetében kiemelkedik a Divald és Monostory Kiadó. Az egykori bártfai gyógyszerész, a későbbi Divald fényképészdinasztia atyja, id. Divald Károly (1830–1897) által Eperjesen alapított cég a Tátráról megjelentetett képeslapoknak köszönhette felemelkedését. Ő volt a tátrai fényképezés egyik úttörője, még hatvanéves korában is fényképezőgéppel a kezében járta az általa olyannyira szeretett hegyeket. A képeslapküldés divatjának elterjedésével természetesen a Tátra északi oldalán is sorra alakultak a kisebb-nagyobb kiadók. A lengyel kiadók elsősorban a hegység északi oldaláról, Zakopanéről és vidékéről jelentettek meg képeslapokat. Hosszú éveken keresztül a Halastó és környéke volt a lengyel kiadók legkedveltebb témája, hiszen a XX. század első felében – és talán még ma is – ez a csodaszép tó és környezete volt a Lengyel-Tátra legismertebb pontja.

Az első világháború után a magyar cégek kivonultak a tátrai képeslapok piacáról. Helyükbe a cseh és szlovák kiadók léptek, akik bizony hosszú évtizedekig igen gyenge minőségű, általában fekete-

fehér képeslapokkal jelentkeztek. Hozzá kell tenni, hogy a két világháború között, valamint a második világháborút követően csökkent a kereslet a képeslapok iránt, korántsem utaztak annyian, mint a turizmus hőskorának számító századelőn, s akik utaztak, azok számára sem jelentett annyit egy képeslap, mint a századelő polgárainak. Sajnos a képeslapküldés napjainkban az elektronikus média korában egyre inkább háttérbe szorul, bár a jelenkor kiadói egyre jobb minőségű, művészi képeslapokkal jelentkeznek a piacon.

Kezdjük hát utazásunkat a Tátra-körút mentén, hogy csaknem 300 korabeli képeslap segítségével az 1919 előtt még nem is létező Podbanszko környékéről kiindulva, Csorbatón, Tátraszéplakon, Ótátrafüreden, Tátralomnicon és Barlangligeten át, valamennyi korabeli települést érintve, a könyv végén megérkezzünk a Lengyel-Tátrába.

Mindehhez kedvcsinálóként álljon itt egy idézet a Magyarországi Kárpátgyesület 1894-es évkönyvéből: „...A természet nagyszerűsége különös vonzerővel bír és hat az emberi kebelre... a magas hegycsúcsok... a természet szépségeit csupán gyönyörködésből élvezni kívánókat is varázserővel vonják magukhoz. Ily magasabb hegységet bír Magyarország a Kárpátokban, melyeknek kiválóbb és legérdekesebb része a „Központi Kárpátok” vagy „Magas Tátra” nevezetű Szepes megye területén fekszik. Itt találhatunk a lomniczi s többi csúcsok, melyekről a messze vidékre terjedő megragadó kilátás jutalmazza a felmenet fáradságait, itt van a vadregényes kolbachi völgy nagyszerű vízeséseivel, továbbá a felkai völgy tavával s felette a gyönyörű flórával díszlő úgynevezett virágokert... a csorbai tó, poprádi tó, az öt tó, zöld tó. Mindannyi változatos regényes vidékeivel... itt hever még eddig elrejtőzve a legszebb vörös-fekete márvány, s végre itt fekszik a máris világhírű tátrafüredi kies fürdő virág és fenyőszurok illatos üdítő levegőjével, kristály forrásaival, savanyú kutainal, meleg fürdőjével és hideg gyógyintézetével.”

A legkorábban kiadott litografált lapoknál többször találkozhatunk különféle növényi motívumokkal, elsősorban a Tátra egyik szimbólumával, a havasi gyopárral. Néhány kiadó a későbbiekben is ezzel a virággal díszítette lapjait, mégis valódi különlegességnek számít ez a levelezőlap, amelyet feladója nem virágmotívummal, hanem valódi szárított virágokkal díszített. A levelezőlapot 1901 augusztusában küldte feladója a ma Poprádhoz tartozó Virágvölgyből Marosvásárhelyre, „Raád Bertuska Őnagyságának” címezve, és amint láthatjuk, különféle préselt, szárított virágokkal, köztük havasi gyopárral is díszítette. A postai forgalomba került levelezőlap két lapját a lyukasztáson átfűzött selyemszalaggal rögzítették egymáshoz, megkímélve ezzel a virágokat a hosszú postai utazás veszélyeitől. Pár soros üzenetében, talán a hosszú út lehetséges viszontagságaira gondolva, a lap írója is utal a mellékelt virágokra: „Képes lapját köszönetem mellett vettem, itt küldöm ezen szerény havasi virágokat cserébe az adott rózsáért. Üdvözli és a néni kezét csókolja: ...”

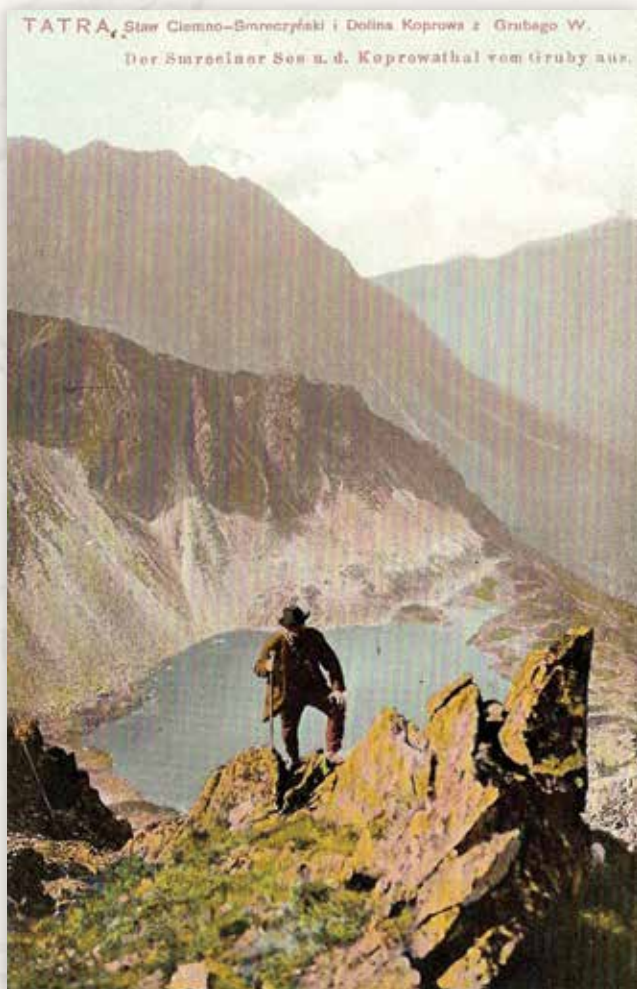

Podbanszkó

1871-ben egy fűrészmalom, valamint mellé egy erdészházat épített a kincstár a mai település helyén, amely éjszakai szállásként szolgált az erre járó turisták számára. 1875 és 1890 között Ján Harman volt a környező terület erdésze, aki a környéket legjobban ismerő vezetőként első-sorban a Krivánra vezetett turistákat. Harman az általa gondozott erdészházban két szobát bocsátott a turisták rendelkezésére. Podbanszkó szerepe igazából a Csorbatóról a Toman-hágón keresztül Zakopanéba tervezett út megépítésével válhatott volna igazán jelentőssé. Ennek megépítése a környezetvédők tiltakozása miatt nem valósult meg, így a Magas-Tátra nyugati határán fekvő kicsiny település csak az első világháború után indult lassú fejlődésnek.

„A Magas-Tátra elragadó szépségeit toll nem képes leírni. Világlátott emberek, földünk egyik legszebb hegyvidékének mondják. Hírneve mindinkább emelkedik, de sajnos, inkább csak a külföldiek előtt, a kik sűrűn látogatják.” (A Föld és népei – Magyarország; 1905)

2) Az Alsó-Fenyves-tó a Liptói-határhegyről
(Feitzinger E., 1905)

1) A Tábortűz kunyhó (Feitzinger E., 1905)

1895-ben a Krakkói Tátra Egyesület állíttatta a fenti képeslapon látható esőbeálló kunyhót a Hlinszka-völgyben. A nyitott kunyhót közvetlenül a Fenyves-patak északi partja felett építették, kb. 250 méterre a Fenyves- és a Hlinszka-patak összefolyásától. A kicsiny kunyhó állandó látogatói főleg a lengyel turisták voltak, ők nevezték el Tábortűz kunyhónak (Vatra). A fából készült, ajtó nélküli kunyhó 1924-ben leégett.

A Budapestre küldött képeslap hátoldalának felirata a kunyhó fölött magasodó Triumetal hatalmas sziklafalára utal: „Hlinszka-völgy, Pod-Banszko mellett. Hruby, a legnagyobb Tátrafal.”

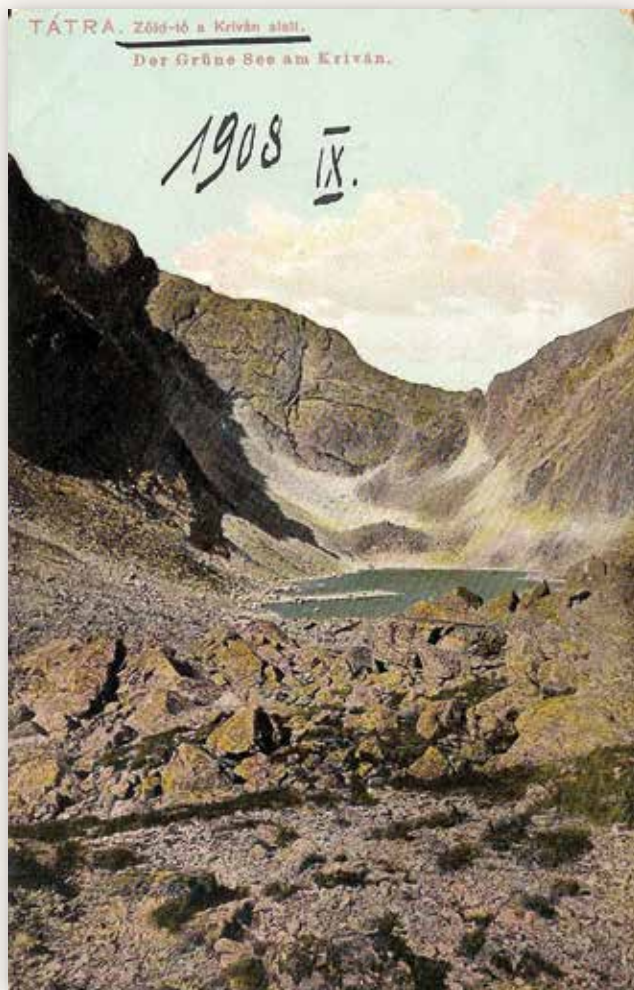
A bal oldali képen a Fenyves-tavi-völgyben (Szmrecsini-völgyben) található Alsó-Fenyves-tó látható a mai szlovák–lengyel határon magasodó Liptói-határhegy csúcsáról. Az Alsó-Fenyves-tóban végezte Pongrátz György 1750-ben az első ismert hidrogeológiai méréseket a Magas-Tátrában.

3) A Kriván csúcsa (Feitzinger E., 1904)

4) A Kriváni-Zöld-tó (Feitzinger E., 1905)

1905 augusztusában Tátraszéplakról Pécsre küldték a fenti képeslapot, melyen a Magas-Tátra nyugati felét uraló Kriván csúcsa látható. A „Nagyságos Dörzsen Sándorné úrnőnek” küldött rövid üzenet szerint a lap feladója jól érezhette magát a Tátrában: „Élvezve e remek vidék szépségeit, szeretettel gondol rád ...”

A 2494 m magas Kriván első, írásban is rögzített megmászása Czirbesz Jónás András nevéhez fűződik, aki 1773. augusztus 4-én mászta meg a csúcst, de a környékbeli bányászok valószínűleg már korábban is jártak fenn. Nem tartozik a legmagasabb Tátra-csúcsok közé, de a XVIII-XIX. századi külföldi utazók a Magas-Tátra legmagasabb csúcsának tartották. Johann Ehrenrich Fichtel 1791-ben, 2000 ölre (kb. 3783 m) becsülte magasságát, Hacquet (aki a csúcst „Liptó királyának” nevezte) 1794-ben barometrikus mérésekkel 1231 ölben (kb. 2334 m) állapította meg magasságát. Ez kevesebb ma ismert méreténél, mégis elődjénél közelebb járt a valósághoz. A környező hegyoldalakat a XV-XVIII. században aranyásók lakták. Hacquet így írt az aranybányákról: „Valódi bányász nem tanácsolhatta e helyen a bányászatot, csakis tudatlan ember vagy csaló tehetette ezt.”

Csorbató (Štrbské Pleso)

A Csorbai-tó a múlt század hetvenes éveiben még elhagyatott, megközelíthetetlen hely volt, partja, környező völgyei sűrű erdőszéggel benőve. Az, hogy a tó ma is létezik, elsősorban Szentiványi Józsefnek köszönhető, ugyanis a kincstári tulajdonban lévő tavat az 1870-es évek elején le akarták csapolni. Ekkor figyeltek föl a környék szépségére, 1872-ben a tulajdonos vadászházat építtetett melléje, majd 1875-ben az MKE Szentiványi József támogatásával felépítette a második magas-tátrai menedékházat, a József menedékházat. A Csorba állomástól a tóhoz vezető szekérút kiépítésével kezdődött meg itt az idegenforgalom fejlődése. 1876-ban megalapították a nyaralótelepet, melyet 1885-ben felvettek a gyógyfürdők sorába. 1885-ben a vendéglővel együtt már nyolc épületben volt lehetőség turisták elszállásolására. Ezekben az években vendégeket fogadott a vendéglő, a József-lak, a Gömör-lak, a Szentivány, a turistaház, a Laszkáry villa, a József menedékház és a Miklós-lak, valamint működött a tó partján épült fürdőház. Szentiványi áldozatkészségének, a Tátra iránti rajongásának köszönhetően a hazai turizmus kialakulásával egyre több üdülővendég és gyógyulni vágyó érkezett a Csorbai-tóhoz.

1896. július 28-án adták át a forgalomnak a Csorba állomást a Csorbai-tóval összekötő fogaskerekű vasutat, amelyhez a vidék tulajdonosa, Szentiványi József a területet biztosította. Akkori végállomása a tó déli oldalán, a később felépült Nagyszálló mellett volt. 1933-ban a fogaskerekűt autóbusz közlekedtetésével váltották ki, majd 1970-ben adták át a ma is működő fogaskerekű vasút pályáját.

Az 1912-ben átadott Tátrai Helyi Érdekű Villamos Vasút (THÉVV) végállomása a Nagyszálló nyugati oldalán, az eredeti formájában felújított egykori Augusztalak mellett volt, utolsó szakaszán a tó déli partján haladt végig. Napjainkban mindkét vasútvonal végállomása a település központjában, egy valaha volt lápos terület, az ún. vaktó helyén, a Hotel Crocus mellett található.

A Szentiványi család birtokában lévő területet a magyar királyi kincstár 1901-ben vásárolta meg Szentiványi Árpádtól, majd bérbe adta a Nemzetközi Hálókocsi Társaság által létesített Magyarországi Szálló- és Fürdővállalatnak. Ezután kezdődött a település nagyarányú fejlődése, 1905-ben a tó déli partján felépült a Nagyszálló, majd 1917-ben a kávéház. A Tátra keleti oldalán fekvő Tátralomnic, valamint a legkönyebben megközelíthető Ótátrafüred mellett a hegység nyugati szélén Csorbató lett a tátrai fürdő- és kirándulóvendégek legkedveltebb célpontja. A Nagyszálló keleti szárnyának építését az I. világháború előtt kezdték meg, majd 1922-ben fejezték be. Az első világháború után tovább fejlődött a település, a turisták kiszolgálása céljából több turisztaszállót, éttermet építettek. A Nagyszálló a második világháború után gyógyszállóként működött, a napjainkban eredeti formájában felújított épület a Magas-Tátra első ötcsillagos szállodája, a Grand Hotel Kempinski épületegyüttesének része.

5) A Csorbai tónál – Zay Miklós verse egy 1902-ben postára adott levelezőlapon

6) Szentiványi József és a Csorbai-tó (Divald K., 1901)

Gömör-lyptói id. Szentiványi Józsefnek (1817–1906), „a régi, jó kedélyű, gavallér magyar nemesi világ egyik korunkba tévedt sugarának” köszönhető a Csorbai-tó mai léte, hiszen 1870 körül a környező birtokok ura mentette meg a tavat a lecsapolástól. A tó szépségéről álljon itt egy idézet régmúlt idők tátrai utazójától. Cuthbert Schield ezt írta egyik művében a tóról: „A Táttra ezen pontján szereti meg csak az ember igazán az életet.”

1901-ben a sziléziai Breslauba (ma Wrocław) küldték a fenti, német nyelven írott képeslapot. A felvétel közepén, a tó északi partján – a mai Hotel Pátria előtti partszakaszon – látható Szentiványi József unokaöccse, Laszkáry Gyula ügyvéd 1882-ben épült villája, amelyet az I. világháború környékén turisztaszállásként használtak. Később több funkciója is volt, végül a II. világháború után lebontották.

Ha megnézzük az alábbi képeslapon profillból látható urat, nem nehéz hasonlóságot felfedezni közte, és a fenti lapon látható Szentiványi József között. Nincs hitelt érdemlő információ, de nem tartom kizártnak, hogy a kalapos úrban gömör-lyptói id. Szentiványi Józsefet tisztelhetjük.

7) A Csorbai-tó a nyugati partról tekintve (Feitzinger E., 1902)

8) Csorbai-tó (Kuschel M. litográfia, 1899 körül)

Szentiványi-Csorbatóról Pozsonyba (németül címezve Pressburg-ba) küldték ezt a német nyelven írott litografált képeslapot, melynek fő motívuma a Csorbai-tó déli partjáról nyíló kilátás. Korabeli turistakalauzokat lapozgatva némi zavart érezhetünk a József-lak nevű épülettel kapcsolatban. Szentiványi József 1882-ben építtette fel a József-lak nevű nyaralóját, amelyet aztán 1893-ban, a képeslap bal alsó sarkában lévő kis képen látható, karcsú tornyáról könnyen felismerhető, szintén József-laknak elnevezett épület felépítése után Szentiványi-laknak neveztek át. Vagyis eredetileg az 1882-ben épült épületet nevezték József-laknak, amelyet 1915-ben bontottak le.

„Egészségesek, kik a nyári nagy meleg elől menekülni, vagy a városok poros, bűzös atmosphaeráját tiszta, illatos levegővel felcserélni, vagy az alföld maláriás emanációit kikerülni akarják, vagy olyanok, kik egészséges, de gyenge testüket hegymászás, hideg fürdők, és légköri gyors változások behatása által erősíteni, edzeni, vagy hízásra való hajlamukat csökkenteni kívánják, alig választhatnak e végre alkalmasabb s a mellett kellemesebb helyet, mint a csorbai tavat.”²

9) A Csorbai-tó látképe és a Tengerszem-csúcs (ismeretlen kiadó, 1896)

10) Csorbai-tó (Kuschel M. litográfia, 1898 k.)

Ez a képeslap a meglehetősen ritka, álló alakú litografált képeslapok közé tartozik, ilyeneket főleg az alsó-sziléziai Silberbergben (ma Srebrna Góra) működő Kuschel Kiadó adott ki 1898 körül.

A művészi kivitelezett litografált lapok többségénél a tervezők a képek egymáshoz illesztéséhez használt növényi motívumok – legtöbbször havasi gyopár vagy encián – felhasználásával fokozták a művészi hatást. Az ezúttal is virágokkal díszített képeslapon a Csorbai-tó déli partjáról nyíló kilátás látható. A kép bal szélén a Tivolit, középen pedig a Miklós-lakot láthatjuk, amelyet 1877-ben a tóba benyúló földnyelvre építtetett Pongrácz György ügyvéd. A telep harmadikként felépült épületét két évvel később Szentiványi József vásárolta meg, és testvéréről Miklós-laknak nevezte el. A kicsiny épületet 1920-ban lebontották, a tóba benyúló földnyelven ma egy partizánszobor áll.

1898. június 17-én a Poprád melletti Virágölgyből Nagyszombatba írták az alábbi üdvözlét: „Mélyen Tisztelt Nagyságod! Ma ide ki tettem kirándulást; 1 órányi út, aztán a fent megjegyzett hegyre mentünk, mert hárman voltunk. Vasárnapra tervezünk kirándulást a Csorbai-tóhoz, de szép időre lenne szükségünk, mert tegnap és ma nagyon hideg van itt.”

11) Üdvözlét a Csorbai-tóról (ismeretlen kiadó litográfia, 1898)

12) A fogaskerekű pályájának felső szakasza (Schmidt E., 1902)

A drezdai székhelyű nagy német képeslapkiadó Budapesten is fiókirodát tartott fenn, amely az egész országról, így a Magas-Tátráról is igen jó minőségű fekete-fehér lapokat adott ki. Az itt látható képeslap az ún. „holdfényes” (mondschein) lapok kategóriájába tartozik, amelyeknél a kép témáját kékes tónusú, sejtelmes, holdvilágos esti megvilágításban láthatjuk.

A fenti képeslap a Csorbai-tóhoz érkező fogaskerekű vasút utolsó kanyarulatát ábrázolja. A fenyőerdő felett, a kép bal szélén jól kivehető a tó déli partján található állomás homlokzata, a jobb szélén pedig a József-lak karcsú tornya. Az 1902-ben Felkára, „Őnagysága Záhorszky Mariska úr-hölgynek” küldött lap szövege: „A szerelem sötét verem az este beleestem. Üdvözlő...”

Komor tájképet láthatunk a jobb oldali képeslapon, ami élesen különbözik a tátrai képeslapok általában derűs, felhőmentes ábrázolásmódjától. A komor felhőket élénk színekkel oldotta a lap készítője, ezáltal kellemes összehatású lapot sikerült előállítania, amelyen még a fogaskerekű mozdonyának füstje is jól látható.

1909 júliusában Ráckevére „Nagys. Zentay nővéreknek” írták az alábbi rövid üzenetet: „Szíves üdvözlötet küld fáradtan a mesés vidéket járó X Csorbató, 909 VII/6.”

13) A fogaskerekű úton a Csorbai-tó felé
(Divald és Monostory, 1918)

14) A fogaskerekű vasút állomása (Dr. Trenkler Co., 1906)

1896. július 28-án adták át a forgalomnak a Csorba állomást Csorbatóval összekötő fogaskerekű vasutat, melynek végállomása a tó déli oldalán, az egykori Auguszta villa (ma Hotel Solisko) mellett felépített, mai is álló állomás épülete előtt volt, ami az egyik következő képeslapon látható. Ezt a fogaskerekű vonalat 1933-ban megszüntették, ezután 1970-ig autóbusz közlekedett Csorba és Csorbató között. 1968–1970 között, az akkor megrendezett északi sívilágbajnokság kapcsán építették újjá a ma is működő fogaskerekű vasút pályáját.

A lipcsei Trenkler Kiadó 1906-ban kiadott, „1909. III. 25” keltezéssel ellátott képeslapján a fogaskerekű vasút állomásépületét, valamint egyik szerelvényét láthatjuk, felszállásra várakozó utasokkal és vasutasokkal. Amellett, hogy több, a Csorbai-tóhoz közlekedő fogaskerekű-szerelvényt ábrázoló lap került forgalomba, a szerelvényt ilyen közelről bemutató képeslapok ritkaságnak számítanak, általában a gyűjtemények féltve őrzött darabjai közé tartoznak.

1898 szeptemberében Kolozsvárra, „Nagyságos Peter Mili Kisasszonynak” írta feladója az alábbi sejtelmes üzenetet: „Végtelen jól mulatok. És magokra gondolok. Cím Valaki?”

15) Csorba vasúti állomás, felül a Csorbai-tó felé közlekedő fogaskerekű állomása (K. J., 1918)

16) A villamosvasút a vendéglő és a Nagyszálló előtt (Divald és Monostory, 1917)

1912 augusztusában helyezték forgalomba a Tátrai Helyi Érdeklő Villamos Vasút (THÉVV) utolsóként megépült szakaszát Tátraszéplak és Czorbató között. A villamos végállomása a Nagyszálló közelében, az egykori Augusztá villa (ma Hotel Solisko) mellett volt (lásd a következő képeslapon), utolsó szakaszán a tó déli partján, a vendéglő és a Nagyszálló előtt haladt végig. Napjainkban a villamosvasút végállomása a település központjában, a Hotel Crocus mellett található.

A fogaskerekű vasút pályáját és állomását, valamint a villamosvasút tóparti szakaszát ábrázoló lapok manapság a képeslapgyűjtők féltett kincsei közé tartoznak, hiszen ezek a lapok nemcsak a tátrai képeslapok gyűjtőinek, hanem a tematikus, vasúti képeslapokat gyűjtők gyűjteményeiben is előkelő helyet foglalnak el.

Az 1917-ben kiadott, „Nagyságos Molnár Sárika úrlánynak”, Budapestre küldött képeslap üdvözlő szövege: „Már elhagytam az ágyat, de aztán meggondoltam a dolgot és visszafeküdtem. Nagyszerű időjárás van most itt – a meghűlésre. Mindnyájukat a lehető legszívélyesebben üdvözlöm...”

17) Az állomás, az Augusztá villa, a Mária Terézia villa és a Tivoli (Divald és Monostory, 1912)

18) A turistaház és a Csorba-tó Szálló (Feitzinger Ede, 1902)

Egy kétrészes, szétnyitható panorámalappal folytatjuk sétánkat, amelyet Feitzinger Ede kiadója adott ki. A Temesvárra küldött képeslapon a tó déli partján sorakozó épületeket láthatjuk. Az épületek és az előttük található sétatér ábrázolása erről az oldalról meglehetősen ritka, a képeslapon délről látható Csorba-tó Szállóról és a turistaházról viszonylag kevés felvétel készült és maradt fenn, hiszen ezeket a Nagyszálló építése, vagyis 1905 előtt lebontották.

A kép jobb szélén a Csorba-tó Szálló látható, homlokzatán a „SZÁLLODA HOTEL” felirattal. Miután 1885-ben a telepet felvették a gyógyfürdők sorába, ebben az 1880-ban épült négyszobás épületben rendezték be a fürdőigazgatóság irodáját. A szállóhoz 1892-ben építették hozzá a tópart irányában a vendéglőt, ennek üvegezett verandáját láthatjuk a kép jobb szélén. A szálló mellett, a kép közepén álló fák koronája fölött az 1890-ben épült Mária Terézia villa teteje, ettől balra pedig az 1881-ben épült turistaház látható. A képeslap bal szélén a fogaskerekű vasút állomása, valamint egy, a végállomáshoz közeledő, füstöt eregető szerelvény látható.

19) A tavat körülvevő csúcsok panorámája a Krivántól a Koncsisztáig (MSM, 1910)

Az MKE 1875-ben felépített, a terület tulajdonosáról elnevezett József menedékháza volt az újonnan létesített nyaralótelep második épülete, előtte csak Szentiványi József vadászkunyhója állt a tó déli partján. A menedékházat, melynek a fenti képeslapon csak a teteje látszik, 1879-ben Szentiványi József vásárolta meg, és turistaházként működtette. 1883-ban a menedékház előtti partszakaszon felépült a fürdőház, ahol a gyógyulni érkező betegek kezelését végezték. A hidegfürdő nyolc fürdőszobájában meleg tisztasági fürdőt, fenyőfürdőt, hideg félfürdőt, ledörzsölést és hideg zuhanyt, az épület közelében felépített fedett uszodában pedig a kezelőorvos által előírt úszófürdős kezeléseket lehetett igénybe venni.

Az 1907 augusztusában Nagykárolyba küldött képeslap üzenete a következő: „Még mindig itt vagyok, ma du. 1/2 4-kor indulok omnibusszal Széplakra. Az idő kátisztult és felmelegedett, már az árnyéket keresi az ember. Egy olcsó (3K) szobát kaptam a Móry-telepen, ott a koszt is olcsóbb és jobb, mint a fényes éttermekben. Lehet, hogy egy hét múlva ide visszajövök, mert ez a legmagasabb fürdőhely. Cs.M.”

20) A fürdőház és a József menedékház (Quirsfeld J., 1907)

21) A József-lak és a vendéglő (F. Pietschmann, 1901)

1879-ben Szentiványi József kezdeményezésére a tó déli partján felépült a Csorba-tó Szálló. Az egyre növekvő turistaforgalom miatt 1892-ben felépítették a képeslap jobb szélén látható vendéglőt. 1893-ban Szentiványi József újabb, 14 szobás magánnyaralót építtetett a tó délkeleti partjára. A kép bal szélén látható József-lak napjainkban a Grand Hotel Kempinski része. A kép előterében csónakázókat láthatunk, szemben, a tóparton pedig a csónakkikötő kis házikóját, amelyet az egyik későbbi képeslapon közelebről is szemügyre vehetünk. Az 1903-ban „*Tekintetes Bugsch Aurél urnak posta és távirtda tisztj*” Budapestre küldött, szép kivitelű fekete-fehér képeslapot Franz Pietschmann, az egyik legnagyobb alsó-sziléziai német kiadó adta ki, amely Landeshut-ban (ma Kamienna Góra) működött. A XX. század kezdetétől az I. világháborúig rendkívül jó minőségű képeket adott ki a Tátráról, ő honosította meg a Tátrában a többrészes, összehajtható panorámalapokat.

1915 januárjában egy Poprádról Budapestre küldött képeslap hátoldalára írták az alábbi sorokat: „*Kedves Olga nagysád! E sorokat mint láthatja már innét e gyönyörű vidékről írom! Mindenütt magas hó s a vonathoz szánkóval juttam. Kezeit csókolja őszinte tisztelője ...*”

22) Üdvözlét a Csorbai-tóról (Divald, Eperjes, 1899)

23) A Csorbai-tó déli partjának épületei a századfordulón (Földes S., 1912)

A fenti képeslap bal oldalán áll Szentiványi József magánnyaralója, a József-lak, ettől jobbra a vendéglő. Mögötte a Csorba-tó Szálló, ettől jobbra, a kép közepén pedig a turistaház látható, ezeket a Nagyszálló felépítése előtt lebontották. 1887-ben épült a turistaház mellett álló kávéház, valamint a Bazar, amelyet Quirsfeld János kassai „*díszműárú- és osztálysorsjegy elárúsító*” működtetett, és amelyet 1914-ben, a Nagyszállóhoz csatlakozó új kávéház építése miatt bontottak le. A jobb szélén az 1897-ben felépített, 38 szobás Augustza villa látható. A Habsburg főhercegnőről elnevezett épület 1994-ben történt lebontása után annak pontos másaként felépítették a mai Hotel Solisko Szállót. A fenti képeslap kiadója, Földes Samu az eperjesi Cattarino céget vette át, az 1908-tól az I. világháborúig megjelentetett jó minőségű színes lapjain sokszor találkozhatunk Cattarino felvételeivel. Földes kiadója a háború után is működött, jóval gyengébb minőségben kiadva korábbi lapjait. 1899 augusztusában egy Budapestre küldött litografált képeslapra írták az alábbi sorokat: „K. T. jövő üdvözlét ezen szép vidékről, ahol különben jelenleg már majdnem megfagytunk. ... És különben? Miután pár kirándulást és látogatást tervezünk még, választ: Poprúd, poste restante kérek.”

24) A csónakkikötő a Csorbai-tó déli partján (Feitzinger E., 1903)

25) A Tivoli és a Miklós-lak a tó nyugati partján (Divald és Monostory, 1916)

A fenti képeslap bal szélén álló, tízszobás épületet Ótátrafüred igazgatója, Rainer Vilmos építtette 1892-ben, az első olyan épületek egyikeként, amelyek már a turistaforgalom kiszolgálása céljából készültek. A házat a népszerű olasz fürdőhely után Tivolinak nevezték el, napjainkban bezárva várja megújulását. A 1877-ben épült Miklós-lak nevű épület helyén ma partizánszobor áll. A lapot 1916-ban küldték „Méltóságos dr. Asbóth Oszkár egyetemi tanár úrnak”, az alábbi üdvözléssel: „Kedves...! Remélem azóta elhelyezkedtek Vízaknán, és élvezik a pihenést és a jó kúrát. Én nyolcz nap óta vagyok itt e gyönyörű helyen. Fényes, jó dolgom van, csak sajnos az időjárás botrányos. Még csak tévedésből sem jön ide egy kis napocska. Hideg van és borongós. De azért sokat vagyunk a szabadban, nagyokat sétálunk. Parkunkon keresztül folyik a Felka patak, ott halásznánk a beígért pisztrángokat, de azok okosabbak mint mi és nem jönnek. Agnes néni kezzeit csókolva szeretettel üdvözlő ...”

„Meleg kádas- és fenyőfürdők, villamos zuhanyok, hideg fürdők s uszoda a tóban. Nagy étkező-termek, kávéház billiárdtal, társalgó- és olvasóterem. Kirándulásokhoz képzett és megbízható vezetőik, bérkocsik és hátaslovak készletben tartatnak. A fürdőből jó kocsit vezet Ó- és Új-Tátrafüredre.”⁴

26) A tó túlsó partján a Laszkáry villa (Feitzinger E., 1907)

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

27) A Nagyszálló délről (Feitzinger E., 1908)

1901-ben a Szentiványi család birtokában lévő telepet a magyar királyi kincstár vásárolta meg, és bérbe adta a Nemzetközi Hálókocsi Társaság által létesített Magyarországi Szálló- és Fürdővállalatnak. Az ezután megkezdődött fejlesztések első lépéseként 1905-ben a tó déli partján, a Csorbató Szálló és a turistaház helyén felépült az 54 szobás Nagyszálló. Az új épületet összekötötték a lebontott Csorbató Szállóhoz 1892-ben hozzáépített vendéglővel. Egy évtizeddel később, 1914 és 1917 között a régi kávéház és a Bazar helyén felépítették az új kávéházat, amelyet a szállóval tágas hall kötött össze. A Nagyszálló 64 szobás, az étteremhez csatlakozó keleti szárnya 1916 és 1922 között épült fel. Az épületkomplexum a rendszerváltásig gyógyüdülőként működött, napjainkban a Magas-Tátra luxuskategóriájú szállodája, a Grand Hotel Kempinski épületegyütteséhez tartozik. „Szentiványi-Csorbató állami magaslati gyógybely. A Tatra gyöngye. A Magas-Tátra déli lejtőjén 1356 m. tsz. f. Javalva: vérszegénység, idegesség, légzőszervi bántalmak ellen és Basedow-féle kórnál. Elsőrangú hotelek. Villamos világítás, központi fűtés. Posta, távirda- és távbeszélő-állomás a telepen. Idény: június 1-től szeptember végéig. Felvilágosítással szolgál a Fürdőigazgatóság”¹²

28) A Nagyszálló és a vendéglő északról (Divald és Monostory, 1916)

